LEZING
Eeuwige stem uit ons verleden
Frederik Beaujon
(30 september 1880 – 12 mei 1920)

Door: © Quito Nicolaas

1. Populatie

Dia 3: Arubaanse populatie, 1880-1920

Jaar	Inwoners
1880	6400
1890	7740
1900	9702
1910	9357
1920	8934

Kanttekening Dia 3

Zij die mijn lezing in april van dit jaar aan de UvA hadden bijgewoond kunnen zich herinneren dat ik gesproken had over de centripetale krachten in een samenleving. Welnu de omvang van de bevolking is zo'n factor, evenals de verhouding geschoold – ongeschoold deel van de bevolking en de deelname v/d beroepsbevolking aan het arbeidspoces.

In de 19e eeuw woonde men vrij verspreid van elkaar. De straten liepen kriskras door elkaar, de huizen stonden ook niet op een rechte lijn, maar her en der werd er gebouwd. De afstand tussen de afzonderlijke woningen bedroeg gemiddeld zo'n 10 meter. De huizen waren ongenummerd en er bestond in die tijd zelfs geen straatnamen. De aanduiding was toen: *Weg naar Noord z.n. (zonder nummer).*Vanaf 1931 kwam hier verandering in; eerst in 1935 in de buitendistricten en pas in feb. 1940 in San Nicolas.

Aruba was toen dunbevolkt en dat kon toen allemaal, zo vreemd was het niet. Een groot deel van het land bestond uit de ongerepte natuur: de mondi en cunucu. Een voorbeeld hiervan is een groot deel van Playa, dat vanaf de Juliana school tot aan het Wilhelmina stadion een rijk groengebied was, waar kinderen gingen spelen.

Dia 4: Woninginterieur
3. Woon- en leefklimaat
In die tijd woonden de families zoveel mogelijk bij elkaar. Het kon gebeuren dat broers en zusters na hun huwelijk tegenover of naast elkaar kwamen te wonen. Sowieso is dit het geval als de familie over grote lappen grondbezit.

Een bed kende men in die jaren niet. Men sliep op dierenhuiden of op een hoop maïsstengels.
Later werd de *cama di Fontein* geïntroduceerd, dit was een slaapmat die gevlochten werd uit bacoba bladeren. Zo heette het, omdat de bacoba bladeren van Fontein afkomstig waren.
Deze slaapmatten werden later vervangen door de *Cama di Cartagena.*

De rijke mensen maakten gebruik van een *kade*, dit was een bed op 4 poten die kruiselings aan elkaar verbonden werden en voorzien van een stukje canvas.

Dia 5 en 6

Men kookte toen in grote hoeveelheden en gebruikte daarbij grote pannen. De hedendaagse culinaire maaltijden met funchi , pan bati, bakiyou bestonden toen ook al. In de tijd dat er nog geen kerosine bestond, maakte men gebruik van manteca (vet) di soldachi

Dia 7
Ook waren er in die tijd geen doucheruimtes, men moest het doen met het opgevangen regenwater. Het is een kamermeubel voor sanitair gebruik. Het werd voornamelijk gebruikt wanneer men ziek en bedlegerig was, bij de bevalling e.d. Met de emmer werd buiten water gehaald dat weer in de kan werd gegoten. En vanuit de kan werd water in de teil geschonken, waarna men zich met een baddoekje gezicht en lichaam schoonmaakte. Helemaal onder de tafel bevond zich de *po* (wea di urina!)

Dagindeling/Dia 8: waterput te Cero Preto in San Nicolas

In deze jaren ging men vroeg naar bed, daar men de volgende dag ook vroeg begon met het melken van de koe.
- Melken van de koe
- Water halen
- Vuurtje aanmaken

4. Economie/Dia 9: Beroepsbevolking in 1912

De economische activiteiten rondom de tweede helft v/d 19^{e} eeuw bestond vnl. uit landbouw en veeteelt:
Pinda (export)
Gedroogd vlees
Geiten en schapen
Koeien en varkens (boter/kaas)
Divi-divi
Barba di palu (verfgehalte)
Aloë
Cochenilla
Goud (1870)

Er bestond toen ook een levendig ruilhandel; vis tegen vlees; melk- meel; exportproducten-levensmiddelen In die tijd maakte men gebruik van het Paga-lomba/Paga-tera systeem: buren en/of familieleden hielpen elkaar bij het ploegen van de aarde, het zaaien en oogstperiode. Men nam zijn eigen gereedschappen mee en kreeg na afloop een maaltijd aangeboden. Het gehanteerde systeem hield in dat je met je arbeid (paga lomba) of met het meegeven van de geoogste groente of vruchten de ander meebetaalde. En dat ging kruiselings: persoon A hielp persoon B en persoon B hielp op zijn beurt persoon A als zijnde zijn buurman of familie.

Beroepsbevolking in 1912

Hoedenvlechters	723 personen
Landbouwers	1337
Mijnwerkers	233
Naaisters	212
Vissers	151
Wasvrouwen	139
Zeelieden	168
Totaal	**2963**

5. Culturele beleving

Dia 12: Arubaanse Weekbladen,

Aan het eind v/d 19e eeuw (1890) verscheen op Aruba de eerste krant, met de toepasselijke naam EL SEMANARIO. Rondom de eeuwwisseling werden er vnl. weekbladen uitgegeven. Deze weekbladen die meestal op de zaterdagen verschenen, bestond uit een viertal pagina's vol met aankondigingen naast het normale nieuws. In het begin verscheen de krant gemiddeld gedurende 2 jaar en daarna werd het gestaakt. Echter met de komst van het weekblad El Farro (De vuurtoren) rondom de eeuwwisseling, zag je dat de bestaanszekerheid van zo'n blad - door de gestage bevolkingsgroei - voor 4 jaar werd gegarandeerd. In deze jaren was men zowel redacteur, uitgever als administrateur. De kranten werden op eenvoudige wijze gedrukt en pas met de komst van de olieraffinaderij werd de drukkerij-outillage gemoderniseerd. De bekende La Union en La Cruz begonnen pas veel later op Aruba te circuleren.

Weekbladen	**Taal**	**Uitgever/Redacteur**
1890: El Semanario	Pap./Ned en Sp)	Willem Grünings
1894: De Arubaansche Courant	Pap/ Ned.en Sp)	Jan Jacob Beaujon (notaris)
1899 - 1903: El Farro	Pap/Ned./Spaans	Nadi Henriquez
1906 – 1910: La Voz del Pueblo	Papi/Ned./Sp)	Horacio Yrausquin Lampe J.C. Beaujon
1907: La Voz di Aruba	Pap.	Horacio Yrausquin Lampe

Bron: J. Hartog, 1980.

In dit schema zien we een tweetal keren de naam van de familie Beaujon opduiken, hetgeen een aanwijzing is dat men in die tijd vrij betrokken was bij het nieuws- en mediagebeuren. Zo was J.C. Beaujon bij La Voz del Pueblo belast met de berichtgeving en gold vanaf 1907 als eigenaar van dit blad. Er vanuit gaande dat de meeste bedrijven in die tijd in familie-kring werden opgericht en daarom als familiebedrijven kunnen worden aangemerkt, kunnen we vaststellen dat ook Frederik Beaujon hier

zijdelings bij betrokken moet zijn geweest. Opmerkelijk is dat sedert 1907 het weekblad La Voz di Aruba in het Papiamento verscheen.

6. Communicatie

Zoals hiervoor reeds opgemerkt waren de Beaujon's ook in de wereld van de communicatie betrokken. De schrijfmachine werd in 1906 ten tijde van Gezaghebber Jan F. Quast en zijn klerk, de loods R.J. Beaujon geïntroduceerd. Later onder gezaghebber Hendrik J. Beaujon (1911-1920) werd eveneens een typemachine op het gezaghebbers kantoor geïnstalleerd. Op 11 mei1911 kreeg Aruba de nodige communicatieapparatuur voor de verbinding met Curaçao in de lucht. Dit was in handen van een zekere G.A. (Twaai) Beaujon, die als enige het instrument kon bedienen.

7. Lees- en schrijfcultuur

Dia 13: Eerste basisschool op Aruba

Zoals in iedere kolonie – en dan zeker in de 19e eeuw – zien we dat behalve het lezen maar ook vnl. het schrijven heel langzaam op gang komen. Op zich is dit niet verwonderlijk, daar de kolonies vrijwel geïsoleerd waren van de rest van de wereld. Lezen en schrijven gaan gepaard met de introductie van onderwijs, het bestaan van een bibliotheek (1950) en de opkomst van boekhandels: Aruba Boekhandel in Oranjestad (1948) en Aruba Post in San Nicolas (1950). Ofschoon er in de 18e eeuw geen kranten, tijdschriften of boeken bestonden, en dat er vanaf 1890 het eerste weekblad werd uitgegeven, had een ontwikkeling in rap tempo plaats gevonden. In 1904 werd op initiatief van het ANV (Algemeen Nederlands Verbond) een eerste zending van 165 boeken opgestuurd, die maar liefst 577 keer werd uitgeleend (gemiddeld 3.5 keer)

	Boeken	Gelezen	Ratio
1904	165	577	3.49
1906	240	300	1.25

Bron: W. Rutgers, 2002

8. Voordrachten

Uitgaande dat de familiebanden toentertijd nog veel hechter waren dan tegenwoordig en dat in de naoorlogse jaren veel vanuit de parochies Savaneta en Noord, met name in de Club Don Bosco werd voorgedragen, kunnen we ervanuit gaan dat aan het begin v/d 20e eeuw ook veelal in familieverband werd voorgedragen. Dit gebeurde tijdens speciale gelegenheden zoals op verjaardagen, bij de geboorte of doopceel van de kinderen.

a. Familie (1900)
b. Parochie (<1940)
c. Club Don Bosco (1950)
d. Ateneo Literario (1960)

Ook kunnen we ervanuit gaan, dat men met name onder de gegoede klasse in hun woning over een privébibliotheek beschikte. Dat er gelezen werd is een feit. Opmerkelijk is dat de meeste bladen 3-talig

waren en gericht op alle drie de bevolkingsgroepen: de inheemsen, de kolonisten en de vluchtelingen of zij die er in ballingschap woonden.

De Arubaanse samenleving bestond in de 19e eeuw uit een drietal klassen:
a. de elite: commandeurs, district-meester
b. Middenklasse: Grootgrondbezitters, winkeliers
c. Lage klasse: Landbouwers, vissers

Namen
Namen van district-meesters in die tijd: Van Thijsse (Noord); Maduro (Sta. Cruz) en de Cuba (Sabaneta)
Enkele namen van winkeliers: Alvarez, Wever, De Veer, De Windt, Capriles, Zeppenfeldt en Croes
Namen van ambtenaren: Croes, van der Biest, Quandt, Eman, Lampe, Yarzagaray, Semerel, Werleman, Henriquez, Wouters.

9. Denksystemen

Iedereen zal het met mij eens zijn dat er in de kolonies – overal ter wereld – een zekere primitief denk- en ideeënsysteem bestond. En dat zeker in de pre-industriële fase van ontwikkeling toen er nog geen onderwijs was. Men dacht niet in termen van: vandaag moet ik iets ondernemen en dat is logisch**.** Het gaat om het woord ondernemen en de connotatie daarvan dat een zekere snelheid van handelen veronderstelt. Het tempo in de koloniale samenleving lag veel lager dan in de moderne tijd.
Eerder dacht men aan
- de verbouwde gewassen en of men dit jaar een goede oogst zal hebben,
- waarom Pachi zo ziek is en welk kruid hem zou kunnen genezen.
- het tarwemeel die op was en dat er de volgende ochtend geen *pan bati* klaargemaakt kon worden.
- Boze geesten en het verjagen van de boze geesten

Kortom men dacht niet in termen van structuren, oorzaak en gevolg, vergelijkingen, these en antithese.

10. Context gedichten/ Dia 15: Ouderlijke woning van F. Beaujon (het 3e huis van rechts)

En daarom is het zo uitzonderlijk wat Fechi Beaujon wist te bereiken en ons had nagelaten. Het zijn deze beperkingen, welke het prille begin van een literair proces markeert, en het waren de vier muren waartussen een poëtische geest indertijd in het donker dwarrelde. Het is ook in deze context dat we de gedichten van Fechi Beaujon moeten plaatsen, om het e.e.a. te kunnen interpreteren. Dankzij de vondst door de Familie Henriquez van een schrift vol met geschreven gedichten in een hok met oude spullen die ze aan Jan Beaujon overhandigde, dat wij vandaag de dag van de gedichten van Fechi kennis kunnen nemen.

Maar wie was deze markante dichter, wat waren zijn thema's en hoe zag het leven er in die jaren uit?

Fechi, zoals hij werd genoemd, werd in San Nicolas geboren op 18 september 1880, een jaar later (1879) nadat de Aruba fosfaat Maatschappij begon te draaien. Zijn gehele jeugd had hij in dit district doorgebracht en groeide op in de wijk wat later de Colonny zou heten.

Op het moment van zijn dichterschap (1907) was hij al getrouwd en in Sta. Cruz woonachtig. M.a.w. met een zekere afstand nam hij de situatie in zich op en vertaalde zijn gedachten op papier.
Hij was 27 jr toen hij het gedicht *Atardi* schreef. Zijn collega dichter Joseph Sickman Corsen (1853-1911) was 52 jaar oud, toen hij geïnspireerd raakte om zijn versie van *Atardi* te schrijven.
In dat opzicht mag Fechi, ofschoon zijn bijnaam aan een oude man doet denken, een jonge dichter heten. Echter het opgenomen gedicht *San Nicolas* in de bloemlezing Cosecha Arubano (p.13) dat op 17 november 1907 werd geschreven, bleek door een broer te zijn geschreven die als loods werkte.

Uitgangspunt: Een dichter begint te schrijven uit onvrede met de situatie en omgeving waarin hij leeft of waarneemt. Klassieke fouten die bij beginnende dichters worden opgespoord is dat men (a) vergeet het gedicht van een datum te voorzien en (b) dat men als titel vaak een titel meegeeft dat vrij dicht bij hen staat. En (c) als thema hun onvrede en kritiek uiten op al datgene wat volgens hen anders moet.

Dia 17

- Aruba (?)
- Atardi (juni 1907)
- San Nicolas (17 nov. 1907)
- E Prisonero di Chillon (1917)
- Ay! mi ta cansa…(1919) **-→ Opm t.a.v. Piere Lauffer**
- My father's voice 25 april 19[19])

Wanneer we bedenken dat het ongedateerde gedicht *Aruba* zijn allereerste gedicht was en waarschijnlijk in 1904 werd geschreven, dan moet zijn leeftijd naar 24 jaar worden gecorrigeerd. Beaujon was geen dichter die volgens een bepaald rijmschema of met behulp van klanken zijn gedichten melodieus laat klinken. Nee, hij is een dichter, zoals we tegenwoordig nog steeds op Aruba zien die een boodschap uitdraagt.

Verantwoordelijkheidsgevoel
Als ik zijn gedichten als een Amerikaanse recensent lees en herlees, soms voor een vijfde keer, dan kan ik mij niet aan het idee onttrekken dat hij iemand was die op jonge leeftijd al een groot verantwoordelijkheidsgevoel had. Daarnaast was hij ook iemand die behulpzaam, beheerst en kalm was. Af en toe melancholisch, somber en neerslachtig en die bepaalde emoties moeilijk een plek kon geven. Uit zijn gedichten krijg je niet het idee dat hij een levensgenieter of vrouwenjager was. Wel van iemand die alles wilde meemaken en die ook had meegemaakt.

Politieke Denkbeelden
Maar Beaujon was ook iemand met politieke denkbeelden. Zo sprak hij in het gedicht Aruba (r.6 van onderen) over *despotisme, autocratie, volksraadpleging* en *democratisering.* Ook beschikte hij over een zeker niveau van bewustwording als hij het in het gedicht *San Nicolas* had over tegenstellingen en achterstelling in de maatschappij. Dit allemaal in een tijd dat Aruba gebukt ging onder het gezag van de Commandeurs en hun districtsmeesters.

Hij was geen dichter die de activiteiten en beslommeringen van hoedenvlechters, landbouwers, mijnwerkers, naaisters, vissers, wasvrouwen en zeelieden tot zijn thema maakte. Nee, hij richtte zich op grotere zaken als een verwaarloosde haven, het onvermogen van het koloniaal onderwijs en *Dje capitan na bo timon, frenando adelanto*. Hier en daar gebruikte hij weleens een metafoor *Jiu abandonado*

(voorltste zin/Aruba)om de positie van Aruba in het bestel te onderstrepen. Maar hij was ook iemand die in termen van dankbaarheid (r.3 SN van onderen)dacht en zich tevreden stelde met datgene wat hem toekwam.

E Prisonero di Chillon
*** Met dank aan Wim Rutgers die mij deze tekst ter hand heeft gesteld.**

Ook was hij een dichter die buiten de grenzen van de *Aruba van toen* kon denken. Een van z'n laatste en niet-gepubliceerde werken betrof een vertaling van The Prisoner of Chillon* van Lord Byron (1788-1824). Door zich met dit gedicht te identificeren laat hij wel zien wat zijn internationale oriëntatie en gehalte. De vraag is welke statement wilde hij hiermee maken???

Het gedicht The Prisoner of Chillon is een uit 392-regels bestaand sonnet dat in 1816 door Lord Byron (1788-1824) werd geschreven. Het gaat om de gevangenneming van een monnik, geheten Francois Bonivard. Bonivard was een Zwitserse patriot en historicus, die Karel III, de hertog van Savoy, in zijn streven opponeerde die Geneve onder zijn macht wilde brengen. (opm: stadstaten)
Eerst van 1519-1521 gevangengenomen (vervolgde zijn politieke activiteiten en daarna in 1530 in de ondergrondse gevangenis van het kasteel Chillon gezeten.

Afkomstig: Fam. uit Curaçao, Lord Byron bekend op dit eiland en waarschijnlijk door Beaujon naar Aruba meegenomen?
Identificatie: geïsoleerd figuur, een martier of martelaar in de vrijheidsstrijd
Het kasteel Chillon is nog steeds te vinden in Montreux, Zwitserland.

Dia 18
Wanneer hij vergeleken wordt met zijn collega dichter Johan Karel Zeppenfeldt Lampe, kunnen we het volgende vaststellen. Hij publiceerde vnl in het Papiamento, terwijl Zeppenfeldt hoofdzakelijk in het Nederlands dichtte. Ook qua thema's was hij op het lokale gericht, terwijl zijn collega zich bediende van de winter, heilrivier en dus meer op het (koloniale) moederland was georiënteerd. Met zijn gedichten heeft hij ons zeker de perceptie in en van die tijd laten zien en wat het eigenlijk domineerde.

Vergelijking Atardi
Nicolas Piña Lampe (6 dec 1921 – 1 juni 1967)
Atardi (schemering) wordt verbonden aan de zonsondergang en beschouwt deze als afscheid van een dag. Hij maakt tevens gebruik van tegenstellingen als: Muri – nace – derecho di florece. Hij beschrijft de cyclus in een andere volgorde: schemering – 's nachts –ochtend. Opmerkelijk is dat de dichter Pierre Lauffer jaren later – in 1970 met een vergelijkbare interpretatie op de proppen komt – alleen beschrijft hij het moment nadat hij begraven wordt.

Denis Henriquez (1988)
In zijn versie van Atardi die uit 3 strofe's bestaat, dicht Henriquez over de overgang van schemer naar donker. Dit doet hij door zijn bezigheid (tenniswedstrijd) op locatie in de namiddag te schetsen, vervolgens kijkt hij naar de horizon en ziet een geblakerde maan schijnen en concludeert dat hij diep in z'n hart intens ongelukkig is.

Quito Nicolaas (2005)
In deze versie van Atardi staat meer de herontdekking van een reeds overleden dichter en zijn betekenis in de samenleving centraal. Het geluid van de dichtregels blijft als een echo tussen de heuvels van het leven zoemen, ook al komt het in de namiddag tot een stortbui. Tenslotte stelt hij vast dat het gehoor (de boodschap dus) van zijn gedichten is bezweken, totdat jaren later men de vruchtbaarheid der schoonheid wordt ontdekt.

Afronding

Dan kom ik tot een afronding, dames en heren.
Was ik al lang blij toen ik St. Simia Literario benaderde om iets in het kader van het 100-jarige bestaan van het gedicht Atardi te organiseren en zij dit meteen oppakte, wil ik vandaag een schep er boven op doen.

Omdat we vandaag in feite ook het 100-jarige bestaan van de Arubaanse Literatuur vieren, wil ik voorstellen – en dan kijk ik in de richting van onze Gevolmachtigde Minister – om de oprichting van een Letterkundig Museum op Aruba te realiseren. Een Letterkundig Museum dat behalve manuscripten ook drukproeven, kladpapier, boekuitgaven, foto- en beeldmateriaal van onze schrijvers en dichter verzamelt en voor een breed publiek tentoonstelt. In de afgelopen 100 jaar hebben we nagenoeg zo'n 90 schrijvers en dichters geproduceerd. Het moet mogelijk zijn, het moet kunnen om van deze groep schrijvers en dichters alvast hun manuscripten te verzamelen. Op de boekentafel treft u een handout met de namen van onze schrijvers en dichters. In elk geval moet voorkomen worden dat de geschriften van onze eerste auteurs, die van Mosa en Lampe met de Noordoosten passaat wegwaaien.

Dames en heren, ik dank u voor uw aandacht!

17-11-2007